

СВАЕ ЯБЛЫКІ І ГРУШЫ

Як развіваецца айчыннае садоўніцтва?

Калісьці беларуская зямля славілася сваімі садамі, багатымі ўраджаямі яблыкаў і груш. Потым наш рынак захапіў імпорт. Цяпер настаў час адраджаць беларускае садоўніцтва, у адсутнасці знешняй канкурэнцыі развіваць сваю вытворчасць пладовай прадукцыі, падкрэсліваюць навукоўцы. Для гэтага ёсць і тэхналогіі, і новыя сарты.

Фота Лізаветы ГОЛАД.

СТАР.5

СВАЕ ЯБЛЫКІ І ГРУШЫ

Каб душа ляжала да справы

Прамысловае пладаводства ў нашы дні — навукаёмістая галіна сельскай гаспадаркі, эфектыўнасць якой дасягаецца за кошт прымянення інавацыйных тэхналогій вытворчасці і захоўвання. Гэта значыць, патрэбны сучасныя сарты, высокатэхналагічныя сховішчы і адзіная дзяржпраграма. Пра тое, што гатовыя прапанаваць аичинныя селекцыянеры беларускім вытворцам, мы даведаліся, пабываўшы на штогадовым семінары «Калекцыя сартоў яблыні і грушы» Інстытута пладаводства.

Кожную восень гэты семінар збірае практыкаў — перш за ўсё прыватнікаў і фермераў — з усёй Беларусі. Свята (а для садаводаў гэта сапраўды свята і важная падзея, якой чакаюць цэлы год) дорыць сустрэчы з калегамі, многія з якіх знаёмыя паміж сабой, практычныя рэкамендацыі навукоўцаў, інфармацыю аб новых сартах з магчымасцю набыць саджанцы. І, вядома ж, дэгустацыю яблыкаў, вырашчаных у доследных садах Інстытута пладаводства. Якая ж сустрэча без пачастунку?

— Прыязджаю на семінар не першы год, — дзеліцца садавод Сяргей. — Ацаніць новыя сарты, паслухаць навукоўцаў. Цікава, што з'явілася новага ў селекцыянераў. У мяне свой сад пад Оршай, вырошчваю яблыкі ў тым ліку на продаж і цяпер збіраюся пашыраць сартавую разнастайнасць. Зноў жа, гэта магчымасць «ужывую» сустрэцца з калегамі — садаводамі-аматарамі, фермерамі: многіх я ведаю, падтрымліваю ўзаемаадносіны, жыццё

кі на спажывецкія якасці, але і на зімаўстойлівасць, хваробаўстойлівасць і высокую адаптыўнасць плодовых і ягадных дрэў.

Ніводны сорт, які б добры ні быў, не зможа рэалізаваць свой патэнцыял, калі ён не мае зімаўстойлівасці і пашкоджваецца хваробамі, падкрэслівае суразмоўніца. Прыкладам увасаблення ў жыццё асноўных прынцыпаў беларускай селекцыі можна назваць адну з навінак — сорт яблыні «Крапач».

— Тут мы здолелі сумясціць адразу чатыры гены ўстойлівасці да самага небяспечнага захворвання яблыні — паршы, — тлумачыць Юлія Кандрацёнак. — Чым такія сарты выгадныя для вытворцы? Яны не патрабуюць масіраванай хімічнай абароны. То-бок, гэта атрымання эканоміі

— Калі мы возьмем наш вядомы сорт «Імант», ён нават ва ўмовах звычайных захавальных камер пры — што немалаважна! — вытрымцы тэхналогіі вырошчвання (абарона, падкормкі, своечасовае здыманне) і правільным захоўванні можа ляжаць да чэрвеня ўключна, — падкрэслівае Юлія Кандрацёнак. — Але ёсць і другі кірунак, здольны дапамагчы забяспечыць краіну плодавай прадукцыяй практычна на ўвесь год. Гэта распрацоўка тэхналогій захоўвання.

У прыватнасці, размова пра выкарыстанне камер з рэгуляваным газавым асяроддзем, канкрэтызуе спецыяліст. У такіх камерах ствараецца атмасфера, дзе вельмі мала кіслароду і шмат вуглякіслага

Пра яшчэ адзін найноўшы беларускі сорт груш распавяла **селекцыянер Вольга ЯКІМОВІЧ**:

— Цяпер па грушы асноўная работа накіравана на атрымання сартоў позняга тэрміну паспявання — такі запыт у вытворцаў. Навінка нашай калекцыі — сорт грушы «Калядная». Гэта найлепшы, на мой погляд, позні сорт беларускай селекцыі, сёлета мы перадалі яго на дзяржаўнае сортавыпрабаванне. Перш за ўсё, матачнае дрэва запланавана на пяты год, а для грушы гэта ўнікальна: звычайна дрэва не на прышчэпе ўступае ў плоданашэнне на 7—9 год. Добра сябе паказаў гэты сорт на розных прышчэпах: і на насеннай, і на клонавай. «Калядная» вельмі ўраджайная, плады буйныя як на маладых, так і на

Вядучы навуковы супрацоўнік Інстытута пладаводства, кандыдат сельскагаспадарчых навук, дацэнт Юлія КАНДРАЦЁНАК.

сорт. Але ў яго кампактная крона са схільнасцю да ўтварэння вострых развілак. Такія дрэвы неабходна абразаць, «раскладаючы» крону, з тым, каб фарміраваліся больш спадзістыя развілкі, не схільныя да разломаў.

Калі забяспечыць беларускім сартам высокую тэхналогію ўтрымання, яны правяць сябе ў нашых умовах лепш за заходнееўрапейскія або амерыканскія, падкрэслівае суразмоўніца.

Каштоўныя яблыні

На штогадовыя семінары Інстытута пладаводства практыкі прыязджаюць у першую чаргу для таго, каб ацаніць навінкі — патрымаць у руках, панюхаць, пакаштаваць яблыкі новых сартоў. Аб кожным з іх спецыялісты ўстановы могуць разважаць гадзінамі.

— У 2021 годзе ў Дзяржаўны рэестр уключаны два новыя сарты яблыні восеньскага тэрміну спажывання, — працягвае Юлія Кандрацёнак. — Быў такі запыт ад вытворцаў, «Аксаміт» і «Паланэз» запаўняюць гэтую нішу. Абодва выдатнага смаку. «Аксаміт» на ядаўнім «Фестывалі навукі» быў адзначаны паслом Расіі. Гэта буйны, ярка афарбаваны таварны яблык салодкага смаку з прыемнай кансістэнцыяй сакавітай мякаці — не мяккай і не занадта цвёрдай. «Паланэз» выдатна захоўваецца ў халадзільнай камеры да снежня. Новы зімовы сорт «Крапач», як ужо адзначалася, устойлівы да паршы, філасціктозу і іншых хвароб, і яго можна пазіцыяніраваць як сорт для вытворчасці экалагічна чыстай прадукцыі. І, вядома, не магу не згадаць «Дыямент» — адзіны на дадзены момант беларускі сорт яблыні, які запатэнтаваны ў Еўрасаюзе. Гэтыя яблыкі валодаюць непаўторным, яркім водарам, характэрным для старадаўніх сартоў, і прыемным, гарманічным кісла-салодкім смакам. Пры гэтым бялюткая мякаць не цвёрдая ды храбусткая.

У спажываўцоў ёсць перавагі, бо ўсе мы купляем вачыма. Дык вось, даследаванні паказваюць, што ў большасці выпадкаў пакупніку падабаюцца яблыкі яркай, насычанай афарбоўкі з мякаццю чыста-белага, без дадатковых адценняў, колеру. І той, хто адзін раз пакаштаваў сапелы «Дыямент», становіцца яго прыхільнікам, рэзюмвала навуковы супрацоўнік:

— Пра гэта трэба казаць. Каб нашы аграры разумелі: беларускія сарты не саступаюць замежным. Замежныя ў Беларусь прыходзяць са сваёй тэхналогіяй вырошчвання, і фермер яе выконвае. Але, паверце, нашым сартам сучасныя інтэнсіўныя тэхналогіі таксама неабходны. Між тым часцяком можна пачуць меркаванне: беларускае само выжыве. Не, падыход павінен быць аднолькавы. У гэтым выпадку нашы сарты плодовых культур — на арашэнні, на добрай абароне і добрай фертыгачыі — пераўзыходзяць многія замежныя па ўраджайнасці, смакавых якасцях і працягласці захоўвання.

**Аляксандра АНЦЭЛЕВІЧ.
Фота Лізаветы ГОЛАД.**

пазнаёміла. Для мяне сад — у першую чаргу хобі, а потым ужо, так бы мовіць, бізнес. Трэба, каб душа ляжала да гэтай справы, тады ўсе праблемы вырашальныя, а ад працы атрымліваеш задавальненне.

Ніводнага шанцу хваробам

— Селекцыя яблыні сёння ідзе ў асноўным у кірунку стварэння сартоў познезімовага тэрміну сартоўвання, здольных не толькі доўга захоўвацца, але і дэманстраваць высокія спажывецкія якасці, — тлумачыць **вядучы навуковы супрацоўнік Інстытута пладаводства, кандыдат сельскагаспадарчых навук, дацэнт Юлія КАНДРАЦЁНАК**. — Наша работа накіравана на стварэнне зімаўстойлівых і, што немалаважна для сучаснага беларускага клімату, які ўвесь час змяняецца, высока адаптыўных сартоў. У гэтым адрозненне беларускай селекцыі ад селекцыі плодовых культур у іншых краінах. У той жа Заходняй Еўропе акцэнт не толь-

лагічна чыстай плодавай прадукцыі, што сёння вельмі запатрабавана.

Сарты папярэдніх пакаленняў — «Лігал», «Айдарэд», «Шампіён» — цудоўныя па сваіх спажывецкіх якасцях, але няўстойлівыя да хвароб і маюць патрэбу ва ўзмоцненай абароне, адзначае яна. У прыватнасці, «Лігал» часам патрабуе да 20—26 апрацовак за сезон: кожны тыдзень-паўтара яго трэба абараняць. Толькі тады вытворца атрымае якасны яблык. Калі гэтага не зрабіць, увесь ураджай можа быць страчаны. Парша выклікае не толькі страту ўраджаю. Гэта і псаванне спажывецкіх якасцяў яблыкаў, і спадарожныя захворванні плодовых дрэў.

— Таму ўстойлівасць да хвароб — адзін з найважнейшых кірункаў сучаснай селекцыі яблыні ў груш у Беларусі, — заключае спецыяліст. — А таксама пластычнасць, адаптыўнасць, зімаўстойлівасць, высокія спажывецкія якасці. І вось цяпер ідзе запыт на сарты, здольныя захоўвацца доўга, аж да новага ўраджаю.

Вырасціць і захаваць

Такія сарты яблыкаў у Беларусі ўжо ёсць.

газу. У ёй усе фізіялагічныя працэсы ў плодах спыняюцца, і зняты ў верасні яблык можа без страт даляжаць да наступнага жніўня.

— У Беларусі такіх сховішчаў пакуль няма, але яны ёсць, — кажа суразмоўніца. — І я лічу, каб забяспечыць краіну плодавай прадукцыяй, трэба працаваць і ў кірунку селекцыі, і ў кірунку стварэння высокатэхналагічных сховішчаў, дзе гэтая прадукцыя гарантавана захоўваецца да новага ўраджаю.

Над чым жа працуюць селекцыянеры?

— Распрацоўваем стратэгію стварэння новых позніх сартоў. Ужо створаны «Карпач», «Белана», «Дыямент». Сарты новага пакалення — гэта як новае пакаленне камп'ютараў або айфонаў (у нашым выпадку валодаюць надзвычай высокімі спажывецкімі якасцямі на фоне ўстойлівасці да фактараў асяроддзя), — заўважыла навуковы супрацоўнік. — Плюс вялікая работа вядзецца ў кірунку селекцыі груш. Рэалізоўваецца маштабная праграма па стварэнні сартоў грушы менавіта познезімовага спажывання. На семінары мы прадставілі свае напрацоўкі і ў гэтай галіне, у прыватнасці тыя гібрыды, якія ў далейшым стануць сартамі, а таксама новыя, якія прайшлі складаную шматступенную сістэму выпрабаванняў.

Гэта, напрыклад, сорт грушы «Завая», — наш адказ знакамітай «Канферэнцыі».

— У адрозненне ад «Канферэнцыі», «Завая» не падмярзае ў нашых умовах, дае вельмі буйныя плады прыгожага, насычанага жоўтага колеру. Пры гэтым у грушы «Завая» выдатныя смакавыя якасці, плюс здольнасць захоўвацца да студзеня — лютага. А калі выкарыстоўваць РГА-сховішчы, гэты тэрмін можна значна падоўжыць, — запэўніла Юлія Кандрацёнак.

старых дрэвах, няма перыядычнасці ў плоданашэнні — ураджай садоўнік збірае штогод. Валодае высокай устойлівасцю да хвароб і выдатнымі смакавымі якасцямі.

Тэхналогія поспеху

Распрацоўка высокаэфектыўнай тэхналогіі пад кожны канкрэтны сорт — сусветны трэнд і важны прынцып «дакладнага земляробства».

— Для плодовых культур гэта перш за ўсё выкарыстанне сумішчальных, якасных прышчэп. У Беларусі ёсць праблема: у свой час сюды была завезена з Польшчы вялікая колькасць заражанага матэрыялу, што адмоўна адбіваецца на працягласці жыцця нашых садоў, — кажа Юлія Кандрацёнак.

Таксама сучасныя тэхналогіі пладаводства прадугледжваюць штучнае арашэнне. Засуха стала звычайнай з'явай у Беларусі, асабліва ў паўднёвых рэгіёнах краіны, і ў такіх умовах атрымаць якасныя яблыкі і грушы без штучнага паліва немагчыма, адзначае навуковец. Акрамя таго, неабходна распрацоўка сістэм падкормак, якія ўлічваюць сартавыя асаблівасці. Напрыклад, ёсць сарты яблыкаў, адчувальныя да недахопу кальцыю. Значыць, неабходна ўключыць у тэхналогію іх вырошчвання адпаведныя падкормкі.

— Сучасныя тэхналогіі садаводства — гэта і выкарыстанне мікраэлементаў, біялагічных стымулятараў, якія павышаюць устойлівасць раслін да неспрыяльных фактараў асяроддзя, — распавядае вучоны. — Addзел тэхналогіі пладаводства распрацоўвае пад канкрэтны сорт таксама сістэму фарміроўкі. Бо ў кожнага сорту ёсць асаблівасці галінавання і закладкі плодавай драўніны, якія трэба ўлічваць. Напрыклад, «Елена» — выдатны летні, суперранні